

KS. JAN DYDUCH

UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI PROROCKIEJ
CHRYSTUSA I KOŚCIOŁA

Nauczanie Soboru Watykańskiego II uznał Nadzwyczajny Synod Biskupów z r. 1985 za „szczególną łaskę Boga i dar Ducha Świętego” dla Kościoła powszechnego i dla ludzi naszych czasów¹. Niewątpliwie na ten dar składa się także nauczanie Soboru o świeckich.

Istotnym elementem soborowej nauki o świeckich jest ukazanie ich uczestnictwa w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła: misji prorockiej, kapłańskiej i pasterskiej. Toteż nic dziwnego, że Sobór dając w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* odpowiedź na pytanie, kim są świeccy, w ten sposób ich charakteryzuje: „Pod nazwą świeckich rozumie się tutaj wszystkich wiernych chrześcijan nie będących członkami stanu kapłańskiego i stanu zakonnego prawnie ustanowionego w Kościele, mianowicie wiernych chrześcijan, którzy jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży i uczynieni na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusowego, ze swej strony sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i w świecie”².

Zatem świeccy są wcieleni przez chrzest w Chrystusa, dzięki czemu stają się uczestnikami Jego potrójnej misji: prorockiej, kapłańskiej i królewskiej. Tę misję spełniają we właściwy sobie sposób. Przedmiotem niniejszego artykułu jest ukazanie udziału świeckich w misji prorockiej Chrystusa i Kościoła.

¹ *Relacja końcowa Synodu Biskupów 1985*, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi”, 124(1986) 2.

² *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* (dalej cyt. LG), nr 31, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 1968.

I. ŚWIECCY ŚWIADKAMI CHRYSYTA

Sobór przypomniał prawdę, że Chrystus wyposażył świeckich w zmysł wiary i łaskę słowa oraz ustanowił ich swoimi świadkami: „Chrystus, Prorok wielki, który zarówno świadectwem życia, jak i mocą słowa ogłosił Królestwo Ojca, pełni swe prorocze zadanie aż do pełnego objawienia się chwały – nie tylko przez hierarchię, która naucza w Jego imieniu i Jego władzą, ale także przez świeckich, których po to ustanowił świadkami oraz wyposażył w zmysł wiary i łaskę słowa (por. Dz 2, 17-18; Obj 19, 10), aby moc Ewangelii jaśniała w życiu codziennym, rodzinnym i społecznym” (LG 35).

Nadprzyrodzony zmysł wiary polega na tym, że ogół wiernych, otrzymując namaszczenie Ducha Świętego w sakramencie chrztu i bierzmowania, nie może zbłądzić w wierze, jeśli wyraża powszechną zgodność w sprawach wiary i obyczajów pod przewodnictwem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Jest to niezbywalność wiernych „in ordine credendi”.

Świeccy mający nadprzyrodzony zmysł wiary oraz stanowiący wspólnotę ludu Bożego (wraz z hierarchią) są zobowiązani pełnić właściwą sobie misję prorocką najpierw przez dawanie świadectwa Chrystusowi i Jego Ewangelii. Świadectwo to jest podwójne, mianowicie świadectwo życia i świadectwo słowa. Zadaniem świeckich, na zasadzie ich powołania, jest zajmowanie się sprawami doczesnymi i kierowanie nimi po myśli Bożej oraz ukazywanie Chrystusa poprzez przykład swojego życia, opromienionego wiarą, nadzieją i miłością (por. LG 31).

W ten sposób wierni świeccy winni być „solą ziemi i światłością świata” (Mt 5, 15). Na ten temat mówił Ojciec Święty Jan Paweł II w Lublinie podczas III pielgrzymki w czerwcu 1987 r., gdy wygłaszał homilię w czasie udzielania święceń kapłańskich. Powiedział tam m.in.: „Czyż nie są solą ziemi te chrześcijańskie rodziny, wśród których wzrastają powołania kapłańskie czy zakonne? Te zdrowe rodziny, gdzie młodzi czują smak ewangelicznej prawdy i życia w duchu tej prawdy. Czyż nie są światłem świata te wspólnoty Ludu Bożego – parafie i inne środowiska, gdzie światła nie stawia się pod korcem, ale na świeczniku, aby świeciło wszystkim – i bliskim, i dalekim. Bo Chrystus mówi: «niech świeci wasze światło przed ludźmi». A światłem tym są dobre uczynki: życie zgodne z wiarą. Czyż nie są światłem i solą ziemi ci wierzący, którzy we wszystkich dziedzinach życia, zwłaszcza w środowisku pracy, starają się wprowadzić w czyn zasady Ewangelii, sprawiedliwości, solidarności”³.

³ Przemówienie w Lublinie 9 czerwca 1987 r., „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi”, 125(1987), nr okolicznościowy, s. 43.

Świadeństwo życia łączy się ze świadectwem słowa, uzyskując w nim wiarygodność i skuteczność. Wiarygodnym bowiem siewcą słowa jest ten, kto potwierdza je swoim życiem, jak powiada stare *adagium*: „Verba volant, exempla trahunt”. To świadectwo słowa staje się niekiedy bezwzględny obowiązkim świeckich – ma to miejsce wówczas, gdy w rachubę wchodzi przyznanie się do wiary i do Chrystusa. Dlatego *Dyrektorium Apostolstwa Świeckich* (polski dokument z 1970 r. w całości poświęcony świeckim, przygotowany przez Komisję Apostolstwa Świeckich pod przewodnictwem kard. Karola Wojtyły) stwierdza: „Także i świadectwo słowa w pewnych okolicznościach jest bezwzględnie konieczne, a mianowicie wówczas, kiedy milczenie byłoby równoznaczne z zaparciem się wiary. Katolikom nie wolno więc brać udziału w manifestacjach czy uchwałach, w których wprost atakuje się wiarę lub Kościół. Jeśli będą zmuszeni do uczestnictwa, to powinni wówczas stanąć w obronie atakowanej prawdy lub w inny sposób zmanifestować swoje poglądy, na przykład przez bierny opór”⁴.

II. ŚWIECCY UCZESTNIKAMI POSŁUGI SŁOWA BOŻEGO

Obowiązek udziału świeckich w misji prorockiej poprzez świadectwo życia i świadectwo słowa potwierdza Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.: „Wierni świeccy na mocy chrztu i bierzmowania są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego. Mogą być też powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa” (kan. 759). Tak więc świeccy są zobowiązani do głoszenia Ewangelii przykładem życia i słowem, niektórzy z nich zaś mogą zostać powołani do szczególnego uczestnictwa w misji prorockiej poprzez przepowiadanie słowa Bożego w formie głoszenia kazań i prowadzenia katechizacji.

Głoszenie kazań w kościołach i kaplicach i tym podobne formy przepowiadania słowa Bożego były udostępniane świeckim w okresie posoborowym poprzez dokumenty kościelne. Jeszcze w czasie trwania Soboru, po ogłoszeniu *Konstytucji o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, ukazała się *Instrukcja „Inter oecumenici”*, która omawia nabożeństwo słowa Bożego. Zezwala ona, aby w miejscowościach pozbawionych kapłana, gdzie nie ma możliwości odprawiania mszy św. w niedzielę i święta, urządzać nabożeństwa słowa Bożego, którym przewodniczy diakon lub wierny świecki, wyznaczony przez ordynariusza miejsca. Przewodniczący nabożeństwa winien odczytać lekcję i Ewangelię, psalm wyznaczony na ten

⁴ *Dyrektorium Apostolstwa Świeckich*, nr 69, „Kalendarz Królowej Apostolów”, 1986, s. 13-27.

dzień oraz – jeśli jest diakonem – wygłosić homilię, a jeśli jest świeckim – odczytać homilię wskazaną przez biskupa lub proboszcza⁵.

Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów widzi w świeckich nieocenioną pomoc dla biskupów w wykonywaniu misji prorockiej. Biskup winien korzystać z ich pomocy w przygotowywaniu listów pasterskich oraz posługiwać się nimi, aby słowo Boże docierało do wszystkich grup i zespołów tworzących współczesną wspólnotę ludzką, a więc do zakładów pracy, szkół, domów studenckich, do miejsc przeznaczonych dla spędzania wolnego czasu, odzyskania zdrowia, rozrywki i odpoczynku⁶.

Wieloraki udział świeckich w ewangelizowaniu współczesnego świata omawia adhortacja apostolska pap. Pawła VI z 8 XII 1975 r. *Evangelii nuntiandi*. Świeccy, którzy ze względu na swój stan żyją w świecie i wykonują zajęcia doczesne, winni prowadzić swoisty rodzaj ewangelizacji. Wśród funkcji związanych z głoszeniem słowa Bożego, które w pierwotnym Kościele tak bardzo przyczyniły się do jego wzrostu, a których dzisiaj Kościół bardzo potrzebuje, należy wyliczyć: katechistów, przewodników nabożeństw, kierowników śpiewu, wiernych oddanych głoszeniu słowa Bożego, przełożonych małych wspólnot, animatorów apostolskich i innych tego rodzaju⁷.

Na głoszenie słowa Bożego w miejscach świętych zezwala świeckim Kodeks Prawa Kanonicznego: „Świeckich można dopuścić do przepowiadania w kościele lub kaplicy, jeśli w określonych okolicznościach domaga się tego konieczność albo gdy to w szczególnych wypadkach zaleca pożytek, zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Episkopatu i z zachowaniem przepisu kanonu 767, § 1” (kan. 766). Wydaje się, że przytoczona norma jest zbyt ostrożna w dopuszczaniu świeckich do głoszenia kazań. Ma tyle zastrzeżeń, że trudno mówić tutaj o współpracy w wykonywaniu posługi słowa, o której wspomina kan. 579: „[...] mogą być powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa” Praktyczne jednak rozwiązanie uczestnictwa świeckich w przepowiadaniu słowa Bożego jest pozostawione Konferencji Episkopatu poszczególnych krajów. Konferencja Episkopatu Polski jest na etapie przygotowywania norm dotyczących udziału świeckich w posłudze słowa. Prace są prowadzone przez Komisję Prawną.

Norma kodeksowa wyłącza świeckich od możliwości głoszenia homilii, jej głoszenie bowiem jest zarezerwowane kapłanom lub diakonom (por. kan. 767, § 1). Zakaz ten jednak nie jest bezwzględny, gdyż znane są wypadki zezwoleń udzielonych świeckim przez Stolicę Apostolską na głoszenie homilii w czasie

⁵ Instrukcja „*Inter oecumenici*”, nr 37, „*Acta Apostolicae Sedis*” (dalej cyt. AAS), 56(1964) 884 n.

⁶ Kongregacja Biskupów, Instrukcja „*Ecclesiae imago*” z 22 II 1973, nr 62, 60, 65, 71.

⁷ P a w e ł VI, *Evangelii nuntiandi*, nr 70-73, AAS 68(1976) 59-63.

mszy św. Na to również zezwala instrukcja mówiąca o mszach św. dla dzieci. Dopuszcza ona, aby jeden z dorosłych świeckich uczestników mszy św. dla dzieci, za zgodą proboszcza lub rektora kościoła, przemówił do nich po Ewangelii, zwłaszcza jeśli kapłanowi trudno przychodzi dostosować się do mentalności dzieci⁸.

Do głoszenia słowa Bożego w miejscach świętych świeccy winni otrzymać od biskupa misję kanoniczną, której można udzielać im tylko wówczas, gdy są należycie przygotowani i odznaczają się uczciwością i pobożnością. Niemniej jednak dopuszczanie kompetentnych świeckich do przepowiadania słowa Bożego winno mieć miejsce w szerokim zakresie również w naszej ojczyźnie.

Inną formą spełniania przez świeckich posługi słowa jest katechizacja. Nauczanie Soboru i posoborowe tendencje w Kościele przyznają jej ogromne znaczenie. Katechizacja jest podstawowym zadaniem Kościoła. Jego należyte wykonanie nie jest możliwe bez udziału świeckich. Dokładne wskazania na ten temat zawarte są w *Ogólnej instrukcji katechetycznej* z 11 IV 1971 r. Omawia ona zagadnienie katechizacji w kontekście współczesnych warunków, podkreślając odpowiedzialność całego ludu Bożego za katechizację. Świeccy nie tylko biorą udział w katechizacji jako katechizowani i katechizujący, ale także w pewnych wypadkach mogą być odpowiedzialni za kierowanie działalnością katechetyczną. Wówczas mają się troszczyć nie tylko o własną formację katechetyczną, ale także o stałą formację swoich współpracowników⁹.

Sprawa katechizacji stała się przedmiotem rozważań IV Synodu Biskupów w 1977 r. Posynodalny dokument papieski – *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”* Jana Pawła II – poświęcony jest w całości zagadnieniu katechizacji. Papież głosi zasadę powszechnej katechizacji. W niej rola świeckich jest niezastąpiona. Swoje zadania katechizacyjne wykonują oni przede wszystkim w rodzinie, w szkole i w parafii¹⁰ (do tych spraw jeszcze wrócimy).

Świeccy zaangażowani jako nauczyciele w szkołach katolickich, oprócz przekazywania wiedzy z różnych dziedzin, mają szczególny obowiązek katechizowania swoich uczniów. O przekazywaniu im syntezy wiary i kultury oraz syntezy życia i wiary mówi szczegółowo dokument pt. *Szkoła katolicka* z 19 III 1979 r.¹¹

Odpowiedzialność całego ludu Bożego za katechizację potwierdza Kodeks Prawa Kanonicznego: „Troska o katechezę, pod kierownictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła w części każdemu właści-

⁸ Instrukcja „*De missis cum pueris*”, nr 24, [w:] *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, zebrał i przetł. E. Szałafrowski (dalej cyt. PPK), t. VII, z. II, nr 13384.

⁹ Kongregacja Duchowieństwa, *Directorium Catechisticum Generale*, nr 65, 110-111, AAS, 64(1972) 137, 162.

¹⁰ Nr 62-69, AAS, 71(1979) 1328-1336.

¹¹ Kongregacja Nauczania Katolickiego, *Szkoła katolicka*, nr 37-58, PPK, t. XI, z. I, nr 2657-2678.

wej” (kan. 774, § 1). W nauczanie katechetyczne dzieci, młodzieży i dorosłych winni być zaangażowani świeccy, którzy na wezwanie proboszcza, w miarę swoich możliwości, mają pospieszyć z pomocą (por. kan. 776).

Posługa słowa spełniana przez świeckich w formie przepowiadania i katechizowania jest ich zarówno obowiązkiem, jak i prawem. Mogą je wykonywać w porozumieniu i we współpracy z hierarchią, która ze swej strony winna świeckich chętnie angażować do tych zadań, udzielając im misji kanonicznej. Trzeba wszakże pamiętać, że udzielenie w tym wypadku misji kanonicznej nie jest dopuszczeniem świeckich do uczestnictwa w misji profetycznej Kościoła, gdyż takową otrzymali oni od Chrystusa. Jest ono tylko aktem prawnym porządkującym i koordynującym spełnianie misji prorockiej Kościoła, którą hierarchia wykonuje wspólnie z laikatem. Do hierarchii należy kierowanie posługiwaniem Kościoła, w tym także kierowanie jego posługą nauczania.

III. ŚWIECCY GŁOSICIELAMI PRAWDY W SZKOŁACH I UCZELNIACH ORAZ PRZEZ ŚRODKI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

W ramach spełniania funkcji proroczej Kościół jest zobowiązany głosić prawdę i jej bronić oraz zwalczać fałsz i kłamstwo. Zalew fałszu, kłamstwa, manipulacja opiniami i dezinformacja panujące we współczesnym świecie rodzą nagłą potrzebę głoszenia i obrony prawdy w każdej dziedzinie. To zadanie może Kościół wykonywać w pełni tylko przy udziale świeckich.

W tym względzie niezastąpioną rolę mają do spełnienia świeccy głoszący prawdę i poznający ją w szkołach i uczelniach katolickich. Kościół zawsze troszczył się o szkoły przekazujące wiedzę na różnych poziomach. Ta troska towarzyszy mu nadal. Jednym z jej przejawów są dokumenty wydawane na ten temat. Wśród nich trzeba wymienić wspomniany już, noszący tytuł *Szkoła katolicka*, w całości poświęcony szkołom katolickim, ich roli dydaktyczno-wychowawczej i zadaniom świeckich zatrudnionych w szkole. Tym ostatnim Kongregacja Nauczania Katolickiego poświęciła specjalny, obszerny dokument pt. *Katolik świecki świadkiem wiary w szkole*. Dokument ukazuje najpierw katolika pracującego w szkole katolickiej, a następnie w szkołach o różnorodnej koncepcji wychowawczej. Wszędzie tam realizuje on swoje nadprzyrodzone powołanie wówczas, jeśli swoim poziomem zawodowym, obroną prawdy, sprawiedliwości i wolności, osobistym oddaniem uczniom i braterską solidarnością ze wszystkimi, nienagannym z moralnego punktu widzenia życiem jest zwierciadłem, w którym wszyscy i

każdy członek wspólnoty wychowawczej mogą dostrzec odbicie obrazu człowieka ewangelicznego¹².

Dużo miejsca szkołom poświęca Kodeks Prawa Kanonicznego. Podaje on określenie szkoły katolickiej, zwracając uwagę na dwa elementy: materialny – oparcie nauczania i wychowania na zasadach doktryny chrześcijańskiej; formalny – uznanie przez kompetentną władzę kościelną (por. kan. 803). Kodeks uważa szkołę za główną pomoc rodzicom w wypełnianiu obowiązków wychowawczych oraz zaleca ścisłą współpracę rodziców z nauczycielami (por. kan. 796). Normy kodeksowe dotyczą nie tylko szkół katolickich, ale także innych, do których uczęszczają dzieci rodziców katolickich.

Świeccy mają prawo i obowiązek zdobycia potrzebnej wiedzy religijnej: „Świeccy, aby mogli żyć zgodnie z nauką chrześcijańską, a także sami ją głosić oraz bronić w razie potrzeby, jak również mieć swój udział w wykonywaniu apostołatu, mają obowiązek i prawo poznania tej nauki, każdy w sposób dostosowany do jego możliwości i zajmowanej pozycji” (kan. 229, § 1).

Zdobywanie wiedzy religijnej przez świeckich winno dokonywać się nie tylko na szczeblu szkoły podstawowej i średniej, ale także niejednokrotnie na poziomie wyższych uczelni, świeccy bowiem mają prawo do zdobycia pełniejszej znajomości nauk kościelnych, wykładanej na kościelnych uczelniach wyższych czy fakultetach lub w instytutach wiedzy religijnej. Mogą oni także zdobywać stopnie akademickie, co więcej – mogą otrzymać od kompetentnej władzy kościelnej zlecenie nauczania świętej nauki (por. kan. 229, § 1 i 2).

Prawo świeckich do zdobywania szerszego wykształcenia teologicznego zawarte w Kodeksie było kilkakrotnie przypomniane w dokumentach kościelnych w okresie posoborowym. Wkrótce po zakończeniu Soboru – 20 V 1968 r. – Kongregacja Nauczania Katolickiego wydała normy dokonujące odnowy *Konstytucji apostołskiej „Deus scientiarum Dominus”* Nakazują one udostępnić uniwersytety i fakultety kościelne tym świeckim, którzy pragną studiować przedmioty teologiczne lub z nimi powiązane¹³.

Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów zobowiązuje biskupów diecezjalnych do zakładania szkół teologicznych dla świeckich, którzy już otrzymali ogólne wykształcenie teologiczne¹⁴.

Udostępnienie świeckim możliwości studiowania na wydziałach kościelnych, zdobywania tam stopni akademickich, jak również wykładania na tychże wydzia-

¹² *Il laico cattolico testimone della fede nella scuola*, nr 52, Rzym 1982.

¹³ Nr 24, PPK, t. III, z. I, nr 5174.

¹⁴ *Instrukcja „Ecclesiae imago”*, nr 69.

łach potwierdza *Konstytucja apostolska Jana Pawła II „Sapientia christiana” o uniwersytetach i wydziałach kościelnych z 15 IV 1979 r.*¹⁵

Duże możliwości poznawania prawdy stwarzają prowadzone przez instytucje kościelne uniwersytety katolickie, w których wykłada się różne dyscypliny naukowe, z naukami teologicznymi włącznie. Studiującymi i wykładowcami na tych uniwersytetach są przeważnie świeccy.

Wierni świeccy, powołani przez Boga do przekształcania porządku doczesnego w duchu Ewangelii, są zobowiązani poznawać i głosić prawdę oraz bronić jej we wszelkich warunkach i we wszystkich miejscach. Szczególną okazją po temu są szkoły różnych szczebli. Tam świeccy w sposób szczególny winni służyć prawdzie.

Inną dziedziną, którą winni świeccy odrodzić w ramach sobie właściwego powołania odnowy świata, jest szeroka sfera środków społecznego przekazu. Są one godnymi podziwu wynalazkami techniki, które geniusz ludzki z pomocą Bożą odkrył w rzeczach stworzonych¹⁶. W życiu współczesnego świata środki przekazu odgrywają ogromną rolę, mają kolosalny wpływ na życie publiczne w jego wszystkich wymiarach, na życie rodzinne i poszczególnych osób. Mają one służyć prawdzie, winny wносить w społeczne życie dobro, piękno, miłość i sprawiedliwość. Tymczasem niejednokrotnie propagują nienawiść, przemoc, erotyzm, postawy konsumizmu oraz rozkładu osobowych i rodzinnych wartości moralnych, manipulują prawdą, zalewają informacjami wprowadzając dezinformację, kształtują fałszywe postawy moralne i paczą sumienia.

W tej sytuacji istnieje nagła potrzeba ożywienia tego rodzaju środków duchem humanizmu i chrześcijaństwa, aby odpowiadały one w pełni oczekiwaniom ludzkości oraz zamierzeniom Bożym (por. DSP 3). Zadanie to należy przede wszystkim do świeckich, którzy w głównej mierze są twórcami i odbiorcami przekazywanych treści. Szczególny obowiązek moralny co do właściwego korzystania ze środków przekazu społecznego spoczywa na dziennikarzach, pisarzach, aktorach, reżyserach, producentach, nakładcach, dystrybutorach, wynajmujących lokale, agentach i sprzedawcach, na krytykach i na wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób uczestniczą w przygotowywaniu i przekazywaniu programów. Wielka odpowiedzialność spoczywa na rodzicach i wychowawcach, którzy powinni przygotować dzieci i młodzież do korzystania z tychże środków (por. DSP 9-11).

Od odpowiedzialności nie są wolni wszyscy odbiorcy, którzy korzystają ze środków przekazu. W pewnych sytuacjach są oni nawet zobowiązani do publicznego i zorganizowanego protestu, gdy przez szkodliwe działanie środków przekazu zagrożone jest wielkie dobro społeczne. Przykładem niech będzie społeczny

¹⁵ Art. 25, 31, AAS, 74(1979) 482 n.

¹⁶ *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli „Inter mirifica”* (dalej cyt. DSP), Wstęp, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje.*

protest wielu środowisk w Polsce przeciw wprowadzeniu w szkołach podręcznika z zakresu wychowania do życia w małżeństwie i rodzinie, który stanowi zagrożenie dla właściwego procesu wychowawczego młodego pokolenia. Wierni świeccy, a w szczególności ci, którzy mają jakiś udział w organizowaniu lub używaniu środków społecznego przekazu, powinni zatroszczyć się o włączenie ich do duszpasterskiej i apostołskiej działalności Kościoła, aby przez nie mógł Kościół wypełniać swoją profetyczną misję, głosząc światu Dobrą Nowinę (por. Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 822, § 3).

IV. RODZINA I PARAFIA MIEJSCEM EWANGELIZACJI ŚWIECKICH

Podstawowym środowiskiem, w którym świeccy są podmiotem i przedmiotem ewangelizacji, jest rodzina. W rodzinie, nazwanej przez Sobór „Kościołem domowym”, nie można niczym zastąpić ich misji prorockiej: „Z małżeństwa chrześcijańskiego bowiem wywodzi się rodzina, a w niej rodzą się nowi obywatele społeczności ludzkiej, którzy dzięki łasce Ducha Świętego stają się przez chrzest synami Bożymi, aby lud Boży trwał poprzez wieki. W tym domowym niejako Kościele rodzice przy pomocy słowa i przykładu winni być dla dzieci swoich pierwszymi zwiastunami wiary [...]” (LG 11).

Ten przekaz wiary dokonuje się w całym procesie wychowawczym prowadzonym w rodzinie chrześcijańskiej: „Szczególnie zaś w rodzinie chrześcijańskiej, ubogaconej łaską i obowiązkami sakramentu małżeństwa, należy już od najwcześniejszego wieku uczyć dzieci zgodnie z wiarą na chrzcie otrzymaną poznawania i czci Boga, a także miłowania bliźniego; tam też doświadczają one najpierw zdrowej społeczności ludzkiej i Kościoła; a wreszcie przez rodzinę wprowadza się je powoli do obywatelskiej wspólnoty ludzkiej i do ludu Bożego”¹⁷.

Rodzina jest zobowiązana do prowadzenia ewangelizacji, dziecko bowiem ma prawo do poznawania wiary, która mu została wszczepiona na chrzcie. Z kolei także dzieci mają się dzielić darem wiary. Toteż w łonie rodziny świadomych zadań wszyscy członkowie ewangelizują oraz podlegają ewangelizacji. Rodzice nie tylko dzielą się z dziećmi Ewangelią, ale odbierają od nich Ewangelię wyrażoną życiem. Rodzina winna stać się głosicielką Dobrej Nowiny dla innych rodzin oraz dla otoczenia, w którym żyje¹⁸.

¹⁷ *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*, nr 3, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*.

¹⁸ *Adhortacja apostołska „Evangelii nuntiandi”*, nr 71, s. 60 n.

O uczestniczeniu rodziny chrześcijańskiej w misji prorockiej Kościoła naucza pap. Jan Paweł II w *Adhortacji apostolskiej „Familiaris consortio”*: „Uczestnicząc w życiu i posłannictwie Kościoła, który nabożnie słucha słowa Bożego i głosi je z pełną ufnością, rodzina chrześcijańska wypełnia swoje zadanie prorockie przyjmując i głosząc słowo Boże, w ten sposób staje się z każdym dniem wspólnotą wierzącą i ewangelizującą”¹⁹.

Rodzina spełnia także swe posłannictwo prorocze wobec świata, wobec społeczności świeckiej. Jest ona bowiem podstawową komórką zarówno narodu, jak i państwa. Gwarantuje życie i rozwój społeczeństwa, gdyż w rodzinie rodzą się obywatele i w niej znajdują pierwszą szkołę życia społecznego. Rodzina jest kolebką i najskuteczniejszym narzędziem humanizacji i personalizacji społeczeństwa, ona współpracuje w budowaniu świata, czyniąc życie naprawdę ludzkim, oraz pomaga godzić prawa poszczególnych osób z wymogami życia społecznego²⁰.

W spełnianiu proroczego posłannictwa w rodzinie i przez rodzinę specjalna rola przypada kobiecie-matce. Ona ma być strażniczką i przekazicielką prawdy Bożej w rodzinie na wzór Najświętszej Maryi Panny w Rodzinie nazaretańskiej. Po tej linii winno pójść dowartościowanie kobiety oraz podkreślenie jej godności i powołania.

Rodzina, spełniająca swoją misję prorocką, włączona jest w rodzinę rodzin albo inaczej – we wspólnotę wspólnot, którą stanowi parafia. Ona dzięki świeckim winna się stać ośrodkiem ewangelicznego promieniowania. Parafia – wspólnota eucharystyczna jest naturalnym centrum ewangelizacyjnej działalności. W parafii działalność świeckich jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostolstwo pasterzy nie może być w pełni skuteczne. Świeccy, czerpiąc siłę z czynnego udziału w życiu liturgicznym swojej parafii, uzupełniają to, czego nie dostaje ich braciom, i pokrzepiają ducha zarówno pasterzy, jak i reszty wierzącego ludu na wzór świeckich działających w pierwotnym Kościele. Świeccy w parafii współdziałają w głoszeniu słowa Bożego, zwłaszcza przez katechizację, tam służą swoją wiedzą fachową, usprawniając pracę duszpasterską. Działalność ewangelizacyjna świeckich w kościelnej rodzinie – parafii ma się dokonywać w ścisłej współpracy z kapłanami²¹.

W parafii jest sprawowana Eucharystia, udziela się sakramentów i głosi słowo Boże. To są jej podstawowe zadania. Jeśli mają być wykonywane skutecznie i owocnie, trzeba, aby bierna masa członków parafii przekształciła się we wspól-

¹⁹ Nr 51, AAS, 74(1982) 142 n.

²⁰ Tamże, nr 42-45, s. 134-137.

²¹ *Dekret o apostolstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*, nr 10, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*.

notę żywą i świadomą. Tego mogą dokonać jedynie wspólnie kapłani i świeccy²². Nic też dziwnego, że VII Synod Biskupów z 1987 r. zwraca się do świeckich z następującym apelem: „Zachęcamy wszystkich katolików świeckich do czynnego udziału w życiu parafii poprzez zgłębianie słowa Bożego, świętowanie dnia Pańskiego, udział w Radach Parafialnych i poprzez różne formy działalności i apostołstwa”²³.

Następnym z kolei terenem ewangelizacyjnym dla świeckich jest ich środowisko pracy zawodowej oraz środowisko sąsiedzkie i towarzyskie. Tam świeccy swoje zadania profetyczne wypełniają przez zgodność życia z wiarą, przez należyte wykonywanie czynności zawodowych, przez stwarzanie atmosfery wzajemnej przyjaźni, przez szerzenie katolickich poglądów oraz świadczenie czynnej miłości bliźniego.

V. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ŚWIECKICH ZA DZIAŁALNOŚĆ MISYJNĄ KOŚCIOŁA

Sobór Watykański II wskazał na potrzebę aktywnego zaangażowania katolików świeckich w sprawę misji i na ich odpowiedzialność za rozwój misji. W nauczaniu soborowym świeccy są ukazani jako misjonarze mający do spełnienia swoje własne zadania. Dekret o misyjnej działalności Kościoła nazywa misjonarzami nie tylko kapłanów i osoby zakonne, ale także ludzi świeckich obdarzonych specjalnym powołaniem, gotowych podjąć dzieło misyjne, wywodzących się z tubylców lub pochodzących z krajów chrześcijańskich. Wyznaczeni jako słudzy Ewangelii, zostają oni wysłani przez kompetentną władzę kościelną do tych, którzy są daleko od Chrystusa²⁴.

Opierając się na tych wskazaniach, Kodeks Prawa Kanonicznego podaje następujące określenie misjonarza: „Misjonarze, a więc ci, którzy są posyłani przez kompetentną władzę kościelną do podejmowania dzieła misyjnego, mogą być dobierani z terenów misyjnych lub spoza nich, spośród kleru diecezjalnego lub członków instytutów życia konsekrowanego albo stowarzyszeń życia apostołskiego, albo spośród świeckich” (kan. 784).

²² Por. *Przemówienie J. Turowicza w czasie obrad VII Synodu Biskupów w Rzymie 1987 r.*, „Tygodnik Powszechny”, 41(1987), nr 51-52, s. 2.

²³ *Postanienie synodalne do Ludu Bożego*, tamże, nr 48, s. 5.

²⁴ *Dekret o działalności misyjnej Kościoła „Ad gentes divinitus”* (dalej cyt. DM), nr 23, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*.

Wśród misjonarzy świeckich szczególną rolę w dziele misyjnym odgrywa zastęp katechistów, mężczyzn i kobiet, którzy pełni apostołskiego ducha poprzez swą pracę są nieodzowną pomocą przy szerzeniu wiary i Kościoła (por. DM 17).

Przedmiotem działalności misyjnej zasługującym na specjalną uwagę jest formowanie dojrzałego laikatu. Jest to wyraźne zalecenie Soboru: „Kościół nie jest naprawdę założony, nie żyje w pełni ani też nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi, jeśli wraz z hierarchią nie istnieje i nie pracuje autentyczny laikat. Ewangelia bowiem nie może zapaść głębokich korzeni w umysłach, w życiu i pracy jakiegoś narodu bez czynnego udziału ludzi świeckich. Dlatego już przy zakładaniu Kościoła należy przywiązywać jak największą wagę do tworzenia dojrzałego, chrześcijańskiego laikatu” (DM 21). Wielkie dzieło misyjne Kościoła musi być prowadzone przez cały lud Boży. Wierni świeccy mają w nim uczestniczyć we współpracy z hierarchią.

VI. FORMACJA ŚWIECKICH

Należyte wypełnianie misji prorockiej przez świeckich wymaga wielorakiego i pełnego przygotowania (DA 28). Formacja ta winna uwzględniać specyficzną duchowość świeckich. Celem formacji świeckich jest integralny rozwój ich życia chrześcijańskiego, a więc zdobycie przez nich określonej wiedzy i dyspozycji potrzebnych do doskonalenia się wewnętrznego i do wykonywania właściwych im zadań. Formacja powinna obejmować całą osobę, ponieważ życie chrześcijańskie jest pewną organiczną całością²⁵.

Odpowiednia formacja ludzi świeckich musi się dokonywać na różnych i powiązanych z sobą poziomach. Ma to być formacja: ogólnoludzka, doktrynalna, czyli formacja wiary, duchowa, społeczna i apostołska²⁶.

Formację należy rozpoczynać we wczesnym dzieciństwie; jej intensyfikacja powinna nastąpić w okresie młodzieńczym, a później ma być nadal kontynuowana. Przekazywanie wiadomości religijnych ma iść w parze z wychowaniem. Trzeba harmonijnie rozwijać oraz łączyć wartości religijne z uczestnictwem w życiu sakramentalnym i liturgii wraz z działalnością wpływającą z nakazów miłości. Stąd podstawowe znaczenie katechizacji na różnych etapach.

²⁵ Por. Instrumentum laboris VII Synodu Biskupów: *De vocatione et missione laicorum in Ecclesia et in mundo viginti annis a Concilio Vaticano II elapsis*, nr 71, Watykan 1987.

²⁶ *Lineamenta VII Synodu Biskupów*, nr 40, tl. E. Weron SAC, Watykan 1985 (wyd. broszurowe).

Prawdziwa formacja to ustawiczny postęp w życiu wewnętrznym, wyrażający się wzrostem darów nadprzyrodzonych, wzrostem łaski Bożej. Toteż nieodzowne jest należyte i częste korzystanie z sakramentów, zwłaszcza z sakramentu pokuty i Eucharystii. Nie ma postępu w życiu wewnętrznym bez modlitwy. Stąd modlitwa, zarówno wspólnotowa jak i osobista, stanowi podstawowy warunek rozwoju duchowego i uświęcenia. Z modlitwą winno się łączyć czytanie i rozważanie Pisma św., z którego mają czerpać świeccy światło do właściwego oceniania i wartościowania spraw doczesnych.

Prawidłowy rozwój życia wewnętrznego wymaga pielęgnowania cnót oraz praktykowania ascezy chrześcijańskiej, jest to bowiem droga wiary żywej, która rodzi nadzieję i działa przez miłość. Elementem scalającym oraz integrującym życie wewnętrzne katolika świeckiego winna być świadomość powszechnego powołania do świętości. Świeccy mają sobie właściwe powołanie, ale trzeba je brać zawsze w kontekście powszechnego powołania do świętości, wspólnego wszystkim ochrzczonym.

Miejscami formacji o podstawowym znaczeniu są: rodzina, parafia i szkoła, o których mówiliśmy wcześniej. Na uwagę zasługuje formacyjna rola kolegów, instytutów wychowawczych i organizacji apostołskich²⁷. Doniosłe znaczenie dla przygotowania do ewangelizacji mają stowarzyszenia apostołskie, które doskonale odpowiadają zarówno ludzkim, jak i chrześcijańskim wymaganiom wiernych, a zarazem ukazują znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie (por. DA 18).

Zlikwidowanie prawie wszystkich organizacji katolików świeckich w Polsce w okresie stalinowskim jest krzywdą wyrządzoną Kościołowi, która domaga się restytucji. Wobec niemożności tworzenia w naszym kraju normalnej sieci organizacji katolickich szczególne znaczenie w procesie formacyjnym miały zespoły nieformalne, grupy i ruchy apostołskie, zwłaszcza oazowy Ruch „Światło-Życie”.

W integralnej formacji świeckich nie bez znaczenia jest ich odniesienie do spraw kultury, człowiek bowiem żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze. Człowiek nie może obejść się bez kultury, gdyż kultura jest właściwym sposobem jego istnienia i bytowania²⁸. Odrodzenie i uszlachetnienie kultury przez Ewangelię i ewangelizację należy w głównej mierze do wiernych świeckich. Kultura ukształtowana na zasadach Ewangelii jest ważnym czynnikiem formacyjnym.

*

Pogłębiona soborowa nauka o udziale świeckich w prorockiej misji Chrystusa inspirowała posoborowe dokumenty kościelne, łącznie z Kodeksem Prawa Kano-

²⁷ Tamże, nr 41.

²⁸ J a n P a w e ł II, *Przemówienie z 2 VI 1980*, nr 7, AAS, 72(1980) 738 n.

nicznego, omawiające szczegółowo ich zadania ewangelizacyjne. Chociaż wierni świeccy wykonują posługę prorocką wspólnie z hierarchią kościelną, to jednak mają w niej sobie właściwe funkcje. Wśród tychże szczególne miejsce zajmuje świadectwo życia i świadectwo słowa, zmierzające do odnowy i odrodzenia porządku doczesnego w duchu Ewangelii. Ewangeliczna odnowa świata wymaga wielorakiego przygotowania świeckich. Za tę formację odpowiedzialni są zarówno świeccy, jak i duchowni. Ufamy, że w tej dziedzinie nowych wskazań udzieli dokument apostolski – będący owocem VII Synodu Biskupów – *O powołaniu i posłannictwie ludzi świeckich w Kościele i świecie*, a zarazem stanie się on zachętą dla nich do jeszcze gorliwszego zaangażowania się w profetyczną misję Chrystusa i Kościoła.

DER ANTEIL DER LAIEN AN DER PROPHETISCHEN MISSION CHRISTI UND DER KIRCHE

Z u s a m m e n f a s s u n g

Das II Vatikanische Konzil gab der Kirche und der Welt eine vertiefte Lehre von den Laien in der Kirche, von ihrem Anteil an der dreifachen Aufgabe Christi und der Kirche: an der prophetischen, der priesterlichen und pastoralen. Der vorgelegte Artikel behandelt den Anteil der Laien an der prophetischen Aufgabe, zu der alle Glaubigen durch die Taufe berufen worden sind. Sie haben den übernatürlichen Glaubenssinn erhalten. Die glaubigen Laien haben den ihnen eigenen Anteil an der prophetischen Mission Christi. Er kommt zum Ausdruck vor allem durch das Zeugnis des Lebens und das Zeugnis des Wortes.

Als Zeugen Christi vollführen die Laien die Erneuerung der irdischen Ordnung im Geiste des Evangeliums. Als Zeugen des Wortes dienen sie der Wahrheit, indem sie am Dienste des Wortes Gottes teilnehmen durch seine Verkündigung an heiligen Orten und durch Erteilung des Religionsunterrichtes. Sie lernen die Wahrheit kennen und lehren sie in Schulen und Lehrstätten, sie tragen Sorge um den Geist des Humanismus und des Christentums in den Massenmedien; in der Presse, im Rundfunk, im Fernsehen.

Ein besonders gewichtiger Ort der Evangelisation der Laien ist die Familie, sie wird doch die "Hauskirche" genannt. Da sind die Eltern die ersten Lehrer und Zeugen des Glaubens für ihre Kinder. In ihrer prophetischen Tätigkeit ist die Familie in die Pfarrgemeinde eingereiht, die einen natürlichen Mittelpunkt der Evangelisation bildet.

Die Laien müssen auch um das Vordringen zu den Volkern sorgen, die das Evangelium noch nicht kennen. Die Mitarbeit der Laien mit der Hierarchie bedingt die weitere Ausbreitung der Kirche und das Gedeihen ihrer Missionsarbeit. Es geht hier um die integrale Formation des Kirchenlebens, um die fortgehende Entwicklung des inneren Lebens im Glauben, in der Hoffnung und in der Liebe.

Zusammengefaßt von Jan Dyduch